

*Високому професору Миколаї
Васильовичу Курнєвичу
від автора.*

9с2/у.п.
Б 61

Перевірено 2010 р.

Вінницька Філія Всенародної Бібліотеки України при Українській Академії Наук
Кабінет вивчення Поділля.

Nationalbibliothek der Ukraina an der Ukrainischen Akademie der Wissenschaften.
Filialabteilung zu Vinnytzja.

Випуск 16.

BUREAU ZUR ERFORSCHUNG PODOLIENS.

Lieferung 16.

Адр.: Україна, Вінниця, Мурн.

Адр.: Ukraina, Vinnytzja, Mury.

МИКОЛА БІЛІНСЬКИЙ

Кол. бібліотекар Вінницької Філії Всенародної Бібліотеки.

ЧАСОПИСИ ПОДІЛЛЯ (в межах УСРР)

Істор. нарис з доби 1838—1927 р.р.

Відбитка із збірн. „Часописи Поділля“.

541783

У Вінниці—1927-28.

ЗМІСТ *

Розділ I.

Часописи й цензура за давніх часів у Західній Європі й на Україні ... 11

Розділ II.

Часописи на Поділлі перед революцією 1905 р. – Перша газета на Поділлі 13

Розділ III.

Доба від 1905 р. до революції 1917 р. – Скасування цензури. – Перша на Поділлі українська газета. – Утиски адміністрації. – Наслідки доби світової війни для часописів. – Характеристика окремих видань. – Здобутки 2. періоду 18

Розділ IV.

Доба від 1917 до 1927 року. – Часи революції. – Неприятливі умови для часописів. – Надзвичайна продукція період. видань з тяжких умов. – Перевага органів соціалістичних напрямків і зникнення інших видань. – Спільні риси у всіх виданнях цієї доби 25

Висновки.

Розвиток українських період. видань на Поділлі та їх розквіт під час 3. доби. – Територія яку повинні обслуговувати подільські часописи. – Напрямок майбутнього розвитку подільських періодичних видань 30

Література 31

Таблиця II. Вінницькі часописи доби 1917–1927 рр.

Таблиця III. Кам'янецькі часописи рр. 1917–1927

Таблиця IV. Подільські часописи різних міст доби рр. 1927–1927

☆ зміст створено Хмельницькою ОУНБ, номери сторінок відповідають нумерації видання

РОЗДІЛ I.

Часописи й цензура за давніх часів у Західній Європі й на Україні.

Дослідники історії періодичних видань визнають, що початок часописів сягає дуже давніх часів. За такий початок вважають розпорядження Юлія Цезаря виставляти на площі Рима т. зв. „Acta senatus“¹⁾, в яких подавано протоколи Сената, та „Acta diurna“²⁾, де міщено протоколи Народнього Зібрання, а також відомості про військові події та інші новини. З цих актів роблено копії й розсилано в різні міста. Потім у 8.—9. століттях нашої ери в Хіні виходить „Пекінський Вісник“. Це були неофіційні видання.

Більше нагадають періодичні видання пісні мандрівних співців писані від руки, в яких вони оспівували чужі країни, та летючі листки (Flugblätter), що подавали відомості про політичні події, пошесні хвороби й т. ін. Лютерівські 95 тез було опубліковано теж через летючі листки; трохи згодом листи (Briefe), в яких містили і політичні і комерційні відомості, почали називатися у Німців „Zeitungen“, в Італії вони набули назви „газети“. Нарешті „Messrelationen“³⁾—ще більше підходили до поняття „періодичне видання“, бо виходили кожного півріччя у вигляді рукописних листів. Але всі ці видання були випадкові, всебічно не освітлювали громадського й приватного життя; а видання, що виходило раз на півроку, не могло задовольняти громадянство. Ці видання були поширені, переважно в Німеччині в 15. й 16. століттях.

Друковані часописи почали виходити майже одночасно в усіх державах Західньої Європи: в Англії перша газета „Weekly News“ вийшла 1621 р., у Франції 1631 р.—„Gazette“, у Німеччині 1615 р.—„Frankfurter Journal“, в Італії перший часопис з'явився 1636 р.—у Фльоренції, в Австрії—теж коло 1615 р.

А що громадянство дуже прихильно ставилося до часописів, які у свою програму вносили обговорювання справ з діяльності уряду, то уряди дуже скоро в перших же органах побачили непрошеного контролера й почали їх опікувати. Ініціативу в цьому показали римські папи, що встановили цензуру для всіх видань, де обговорювано справи церковного життя й релігії. Ця контролі у формі цензури прийшла до вподоби урядам у всіх державах і тривала протягом століть. Насамперед преса стала вільна в Англії 1792 р., у Франції—тільки за часів третьої Республіки (1881 р.), в Німеччині та Австрії—після революції 1848 р., в Італії—за часів об'єднання, себ-то близько 1870 р.

На території, що її заселює український народ, преса з'явилася досить пізно. Вперше вона з'явилася на Західній Україні—в Галичині. Перша газета—тижневик виходила у Львові французькою мовою під назвою „Gazette de Léopol“⁴⁾ р. 1776. За редактора й видавця був

¹⁾ Протоколи засідань сената.

²⁾ Щоденна хроніка новин.

³⁾ Ярмарочні відомості.

⁴⁾ „Львівська Газета“.

Осуді (Ossoudi, chevalier). У газеті подавано переважно інформації з різних європейських столиць і з великих міст. Були деякі звістки з Наддніпрянської України. Напр.: повідомлення, що перенесено резиденцію генерал-губернатора з Глухова до Києва; у звістці про торгівлю на Чорному морі зауважено, що Запорізьку Січ тому зруйновано, що козаки перешкоджували комунікації Дніпром. „Gazette de Léopol“ виходила тільки 1776 р., видано було 51 число.

На Україні Наддніпрянській періодичні видання з'явилися тільки в 19. столітті: 1812 р. вийшов у Харкові „Харьковскій Еженеа́ль-никъ“, 1816 р. там-же—„Украинскій Вѣстникъ“. У Києві 1835 р. виходили „Кіевскія Объявленія“; в Одесі 1822 р.—„Journal d'Odessa“ французькою та російською мовами. Року 1838 почали виходити „Губернскія Вѣдомости“ в Житомирі, Полтаві, Катеринославі, Харкові, Херсоні, Чернігові та в Кам'янці на Поділлі.

Одночасно з народженням часописів почалася і діяльність цензури: у Галичині пресою опікувалася цензура австрійська, на Україні—російська. Особливо важкі були умови для преси на Україні. Тут, крім юридичних норм встановлених для загальної преси, мали силу спеціальні розпорядження, що українську пресу майже цілком припиняли. 20. січня 1863 р. видано стверджене царем розпорядження міністра внутрішніх справ Валуєва про друкування українською („малоросійською“) мовою тільки белетристичних творів; після цього 18. травня 1876 р. вийшов санкціонований Олександром II. в Емсі наказ, що забороняв друкування й видання українською мовою всіх творів, крім історичних документів і красного письменства, забороняв вистави і слова до нот, а також виписування з-закордону українських книг. Року 1881 дозволено влаштувати вистави, але цензуру скасувала лише революція р. 1905 й українська книжка й часопис уперше здобули можливість розвинути.

РОЗДІЛ II.

Часописи на Поділлі перед революцією 1905 р.—Перша газета на Поділлі.

Датою появи першого часопису на Поділлі в межах теперішньої УСРР треба вважати 1838 рік, коли почали виходити „Подольскія Губернскія Вѣдомости“. Отже нарис розвитку часописів на Поділлі в межах УСРР повинен охопити протяг часу в 90 років—од 1838 до 1927 р.

За такий довгий час на Поділлі відбувалися політичні та соціальні зміни, а це позначалося і на часописах. Тому в нарисі розвитку часописів на Поділлі треба визначити доби, які odrізняються одна від одної певними особливостями. Таких періодів можна визначити три: доба 1.—від 1838 р. до революції 1905 р.; 2.—від р. 1905 до революції 1917 р. і 3. доба—від 1917 до 1927 р. включно.

Перший період характеризується цілковитим пануванням над часописами цензури та розпоряджень російського царату. Сумні були ці часи. До 1863 р. періодичні видання на Поділлі підлягали загальним нормам юридичним, але 1863 р. для українських і польських часописів з'явилися особливі

„умови“—часописи цими мовами було цілком заборонено. В наслідок такого режиму в цьому періоді за 67 років на Поділлі виходило всього шість часописів: „Подольскія Губернскія Вѣдомости“, „Подольскія Епархіальныя Вѣдомости“, „Подольскій Листокъ“, „Подольскій листокъ объявленій“, „Справочный Листокъ Подольскаго Общества сельскаго хозяйства и сельскохозяйственной промышленности“ та „Телеграфный бюллетень по телеграммамъ Россійскаго Телеграфнаго Агентства“. Перші чотири видання виходили в Кам'янці, останні 2—у Вінниці; усі шість—російською мовою.

Переходимо до перегляду найголовніших видань зокрема.

1. „Подольскія Губернскія Вѣдомости“.—Почали виходити 1838 р. Цього року видано царський наказ про те, щоб у 38 губерніях почали видавати офіційні газети—„Губернскія Вѣдомости“, в яких подавати,

Мал. 1.—Перший часопис на Поділлі (зовнішній вигляд річника).

крім усяких офіційних оголошень та відомостей, також і розвідки з історії та етнографії того краю, де мали виходити „Ведомости“. В числі в38 губерній було й Поділля. Перше число вийшло 3. січня 1838 р. понеділок. У кожному числі було дві частини: офіційна й неофіційна.

Мал. 2.—Перший часопис на Поділлі
(титлувна сторінка 1. числа).

писано Градской Полиции всех, кто в таком наряде на улице встречен будет—брать и представлять Его Превосходительству¹⁾.

У тім же числі за той самий рік уміщено пропозицію Губернського Правління всім повітовим судовим установам приймати „по Гражданским и следственным делам документы на латинском и польском діалектах от сторон не иначе, как с надлежащим переводом на Русский язык“. Видно з цього, що того часу суспільство користувалося для оборони своїх інтересів цими мовами.

Яскравим відбитком тяжкого пригноблення селянства за тих часів є справи й оповістки про продаж кріпаків. Так у ч. 38. з 17. IX. 1838 р. надруковано оголошення: „Подольский приказ общественного призрения вызывает желающих для покупки заложенных и просроченных 120 душ мужеска пола крестьян помещика Эдмунда Линецкаго, состоящих Проскуровского уезда в с. Выманке, с тем, чтобы желающие явились в оный Приказ на торги через 4 мес. по припечатании этого об'явления.“ Земські суди повинні були подати до Приказу підписи від поміщиків, що вони читали це оголошення. У ч. 52 з 31. XII. 1838 р. надруковано довідку про акти ствержені Подільською „Гражданскою Палатою“ від 1. липня по 1. жовтня 1838 р. і там між іншими актами зареєстровано „купчую о продаже Ив. Дорольским крестьянина Петра Бычка за 400 р. ассигнациями помещикам Ракицкой и Хлопицкой.“

¹⁾ Усі цитати з причин технічних подаємо новою російською ортографією.
(Пр. ред.)

В офіційній містилося різні накази місцевої адміністрації, а також і вищої державної влади, призначення на посади місцевих урядовців, нагороди їм і т. ін. Оглядаючи цю спеціальну і здавалося б нецікаву частину, можна знайти немало річей, що відбивають епоху, тогочасні погляди. Так у ч. 12. за перший же рік 1838 уміщено наказ „О воспреещении ношения мужичьей епанчи канцелярскими служителями“. У статті говориться, що „губернатор имел случай удостовериться, что некоторые из канцелярских служащих здешних Присутственных Мест позволяют себе носить ходя по улицам епанчи или сермяги. Находя этот крестьянский наряд не только не свойственным, но и неприличным для людей благородного звания, от Его Превосходительства циркулярно пред-

Надзвичайно інтересні матеріали дає також неофіційна частина „Ведомостей“. У ній вміщувалося повідомлення про різні випадки, вбивства, а також про поширення пошесних захворювань серед людей і тварин. Подавалося за кожний день метеорологічні спостереження: температура (тричі на день), тиснення барометра, хмарність неба, сила вітру та його напрямок. Кошториси всіх повітових і заштатних міст на кожний рік теж друкувалося в неофіційній частині. Тут же подавалося звіт про деякі курорти, а іноді й бібліографічні замітки. За останні роки метеорологічні спостереження чомусь вже не публікувалося. Повідомлення „о происшествіях“, метеорологічні спостереження за кілька десятиліть існування Губ. Вед. можуть дати цікавий матеріал для статистика, економіста, метеоролога. У цьому заслуга часопису, дарма, що це був орган цілком офіційний. „Губ. Вед.“ всього час виходили російською мовою й тільки революція примусила зукраїнізуватися цей найдавніший на Поділлі часопис: 1918 р. на 81. році свого життя він почав виходити нарешті українською мовою. На числах газети за 1918. р. є відмітка про дозвіл „австро-угорської цензури“.

Мал. 3.—Найдавніший часопис на Поділлі після переходу р. 1918 (на 81. році існування) на українську мову.

2. Другий часопис—„Подольскія Епархіальныя Вѣдомости“—почав виходити 1. січня 1862 р. Це був орган „Епархіального Управління“ видаваний згідно з наказом „Синоду“ з 25. VIII. 1861 р. коштом цього управління. Кожне число мало дві частини: офіційну й неофіційну. У першій друкувалося накази епархіальної влади, повідомлення про призначення священників на посади, їхні нагороди, вакантні посади в парафіях, маршрути архиєреїв під час об'їзду епархії та ін. У неофіційній частині зміст був різноманітний: вміщувалося тут проповіді архиєреїв та інших членів кліру, повідомлення про різні незвичайні події в епархії, (напр. про відкриття шкіл для дітей духовництва), історико-географічні описи парафій, розвідки з історії та етнографії Поділля.

Переглянувши „Епарх. Вед.“ за весь час їхнього існування (1862—1905 р.р.), ми знайдемо цілу низку цінних розвідок з історії, археології та статистики Поділля. Ілюструючи сказане, зупинімся для прикладу на деяких працях М. Сімашкевича: „Римское католичество и его иерархия в Подолии“, „Историко-географический и этнографический очерк Подолии“, „Историко-статистич. описание Хмельника“; М. Яворовського—„Памятники униатской церковно-литерат. деятельности конца XVIII ст.“, „Историко-статистич. описание Бара“; Д. Синицького—„Религиозная сторона жизни нашего народа“, „Каменецкий Свято-Троицкий первоклассный монастырь“; Є. Сіцінського—„Бакота древняя столица Подолии“, „Переход Каменца-Подольск. под Российскую державу“, „Черты из народных представлений о загробной жизни“, „Пасхальные писанки“;

А. Кониського—„Право патронатства в Юго-Западной России в XVI веке“. D-г Antoni J. (J. Rolle) умістив розвідку—„Подольская старина“; М. Орловський подав історико-статистичні описи всіх повітових міст Поділля та деяких сел і містечок. Дуже багато розвідок і заміток присвячено етнографії Поділля. Отож „Под. Епарх. Вед.“ для краєзнавчого студіювання (в найширшому розумінні) Поділля є дуже цінне джерело, в якому людина, що вивчає Поділля, знайде багато цікавого матеріалу.

У неофіційній частині „Епарх. Вед.“ подавано звідомлення про різні події державного життя. Використовувати матеріали багато допомагає „Указатель Епарх. Вед.“, що обіймає весь час видання—від 1862 по 1905 р.

3. „Подольський Листок“—перша справжня газета на Поділлі—почав виходити в Кам'янці 1. січня 1881 р.; її варто описати детальніше. За редактора, а разом і за видавця газети був Борис Сторожевський. Він скінчив курс правничого факультету Київського Університету

Мал. 4. — Перша справжня газета на Поділлі (1881 р.).

і, коли почав видавати газету, обіймав посаду урядовця особливих доручень в канцелярії Губернатора. Але на першому ж місяці видання Б. Сторожевський покинув цю посаду й став за секретаря Губ. Стат. Комітету. Свое завдання Сторожевський висловив у передовій статті у першому числі. От його думки: „Главнейшая и ближайшая задача „Подольского листка“ — служить интересам края, следить за всеми явлениями местной общественной жизни и быть верным выразителем местных нужд и желаний“. „Провинция живет самостоятельную жизнью, выработанною ее историею, и сама создает силы, необходимые для дальнейшего ее усовершенствования“. Ця програма провінціального органу є, як бачимо, цілком розумна й зважає на потреби подільської людності, якими столична преса мало цікавилася.

Виникає питання, наскільки дійсно редакторів пощастило виконати висловлену програму. Як відповідь на таке запитання, ми наведемо для прикладу ті теми й питання, що їх обговорювано в статтях газети: „Днестр и его значение для Подолии“—в кількох числах; сервітути, що являли собою постійне джерело непорозумінь між селянами й поміщиками; „Практика судов по чиншовому праву“; кепський стан народніх шкіл, їхня відірваність від потреб життя; у недавно заведеному тої пори інституті мирових суддів редакція підкреслювала їхній „аристократизм“, розуміючи під цим велику неакуратність суддів що до годин приймання позовників та терміну розв'язання їхніх справ; з приводу закриття церковно-парафіяльних шкіл на Проскурівщині редакція обвинувачувала місцеве духовництво в байдужості до інтересів народньої освіти; в скількох

числах провадилася дискусія про церковно-парафіяльні школи; одну статтю було присвячену антисанітарному стану містечок на Кам'янецьчині; в особливій статті обговорювалося антисанітарні умови в „Доме предварительн. заключения“ при Кам'ян. поліційному управлінню. Редакція давала місце в газеті й статтям з місцевого фольклору (напр. статті про „Рахманський великдень“ то-що). У ч. 58. „Под. Лист.“ за 1881 р. вміщено першу науково-краєзнавчу розвідку відомого дослідника Поділля Є. Сіцінського: „Народное предание о полозе (этнографический этюд)“.

Газета мала велику популярність,—це можна бачити з великої кількості дописів із різних кутків Поділля. Дописи взагалі добрі і тепер навіть їх з інтересом читати можна.

Отже можна сказати, що редактор „Подольск. Листка“ вміло й невинно виконував поставлену собі програму—служити інтересам краю, бути правдивим виразником місцевих потреб і бажань. На жаль газета скоро припинилася: почала виходити 1. січня 1881 р., а припинилася в лютому 1882 р. Сталося це не через брак коштів від передплати, а через невміння редактора-видавця газети провадити фінансові справи видавництва. Б. Сторожевський так заборгувався, що не міг вивести кінця, втік з Кам'янця і кредитори не знали, де його шукати.

4. „Справочный Листокъ Подольскаго Общества сельскаго хозяйства и сельскохозяйственной промышленности“. Цей місячник є перший часопис, що почав виходити у Вінниці. Він мав обмежену програму і призначений був розроблювати та студіювати справи сільського господарства й агрономії. Найголовнішу увагу цей місячник звертав на стан великих поміщицьких землеволодінь; наводилося в ньому описи маєтків, що провадили інтенсивне господарство. Перше число його вийшло 20. липня 1899 р.

Щоб закінчити нарис розвитку часописів першої доби, нам залишається додати ще спогад про нелегальне видання. Року 1904 у Вінниці гурток молоді випустив кілька чисел друкованих на гектографі часопису „К свободе“. В них уміщено гостру критику на місцеву адміністрацію, а також на політику генерал-губернатора. Таке видання було вже вступом до революції 1905 р.

Мал. 5.— Перший часопис у Вінниці (1899 р.).

друкованих на гектографі часопису „К свободе“. В них уміщено гостру критику на місцеву адміністрацію, а також на політику генерал-губернатора. Таке видання було вже вступом до революції 1905 р.

РОЗДІЛ III.

Доба від 1905 р. до революції 1917 р. — Скасування цензури. — Перша на Поділлі українська газета. — Утиски адміністрації. — Наслідки доби світової війни для часописів. — Характеристика окремих видань. — Здобутки 2. періоду.

Кінець 1905 року приносить великі зміни в становищі часописів. Маніфестом 17. жовтня 1905 р. виголошено було між іншими вольностями й „волю друку“. Цілком було скасовано цензуру, анульовано спеціальні постанови 1863 й 1876 р. р. що до українського друку.

Після цього на Поділлі відразу використано нові умови: з початком 1906 року з'явився перший на Поділлі український часопис „Світова Зірниця“, що правда, досить скромний; збільшилася кількість часописів—першого-ж року цілком нових видань з'явилося сім, а на протязі всього другого періоду, тоб-то від 1905 р. до 1917 р., таких видань вийшло 29 (не рахуючи тих двох, що на протязі доби змінили свої назви). Поширилися географічні пункти видання часописів: окрім Кам'янця й Вінниці почали виходити часописи в Могилеві, у Брацлаві, в селі Пенківці та в Балті. Діапазон напрямків преси став інший: в часописах відбивалися течії думок різних верств і груп громадянства, від консервативно-монархічних з переходовими ступенями до поступових досить опозиційних; тільки соціалістичні напрямки не могли яскраво виявлятися в пресі.

Проте скасування цензури не зробило періодичні видання цілком вільними. Вища адміністрація в краю, себ-то київський, подільський і волинський генерал-губернатор мав право накладати на редакторів штрафи й різні кари. Так р. 1912 ген.-губернатор Трепов наклав на редактора „Винницького Голоса“ М. Мілеанта штраф—уперше на 300 карб., скоро за цим другий—400 карб., а в кінці покарав Мілеанта ув'язненням у тюрмі протягом 2 місяців. Ця остання кара позбавила адвоката Мілеанта можливості провадити видання далі й він мусів був цілком припинити „Винницький Голос“.

Окрім того в становищі преси в наслідок розпочатої в липні 1914 р. імперіалістичної війни настала криза: було встановлено військову цензуру для друкованих праць і, яко сумний і ганебний рецидив, видано постанову вищого військового командування в Києві про цілковиту заборону друку українською мовою. Через це припинилася „Світ. Зірн.“.

Певна річ такі умови не сприяли розвитку часописів. Крім цензурних обмежень, що гальмували його, світова війна цілком природно відвертала думки громадянства від інших інтересів незв'язаних із ходом військових подій. Через такі умови на протязі років 1914, 1915 і 1916 на Поділлі не виходило жодного нового часопису, крім невеличкого органа „Земская Мысль“ (Проскурів р. р. 1914—1915). Що правда р. 1914 в Балті вийшов „Бюллетень Петроградского Телеграфного Агентства“, але це не був справжній часопис; потім у Вінниці р. 1915 вийшов „Подольский Хозяин“, але це був під зміненою назвою давній „Справочный Листок Под. О-ва С.-Хоз.“, що почав виходити ще р. 1899.

Переходимо тепер до огляду кожного часопису зокрема.

Мал. 6.—Перше число першого українського часопису на Поділлі („Ярижкою“).

1. „Світова Зірниця“. Це був перший український часопис на Поділлі. Перше число вийшло 23. лютого р. 1906 в Могилеві; почав її видавати відомий кооператор Йоаким Волошиновський—він же і редактор часопису. Року 1908 після перерви газета виходила в селі Пенківці на Ямпільщині до 23. січня 1911 р. Далі газета виходила в Києві до кінця 1913 р. Після перерви „Світ. Зірн.“ почала знову виходити від 25. V. 1917 р. теж у Києві, а в жовтні 1917 р. припинилася знов і лише р. 1920 у Кам'янці вийшло 11. квітня одно число.

Редактор мав на думці видавати такий часопис, щоб ним могли зацікавитися переважно селяни, який був би їм цілком зрозумілий та корисний. Для цього запроваджено „ярижку“, великий читкий друк як у підручниках для дітей молодшого віку. Але найбільше тут важили той напрямок, той релігійний дух, що проймали

Мал. 7.—„Світ. Зірн.“ 1920 р. (фонет. правопис.)

так би мовити весь часопис. У кожному числі під титулом уміщено: „Слава богу, на віки слава!“. З нагоди великодніх свят редакція звертається в газеті до читачів із привітанням: „Дай вам, боже, ці свята щасливо провадити й других в доброму здоров'ї діждати“. Статті про взаємини межі людьми базуються цілком на ученні евангелії; напр. стаття під заголовком „Як ми прощаємо, так нам і бог простить“.

У часопису багато статтів присвячено садівництву, хуторському господарству, бджільництву і всі вони пристосовані цілком до побуту селянина, як також і пояснення законів.

Велику увагу присвячувала „Світ Зірн.“ питанням кооперації. Вона відіграла величезну роль у справі організації кооперації на Поділлі. Не менша, коли не більша, є заслуга часопису в поширенні української національної свідомості. Не один селянин завдяки йому став свідомим укр. кооператором.

Редакція в спеціальних статтях дбала про те, щоб селянам давати

знання засновані на здобутках науки.

Запроваджено відділ „відповідей редакції“ на різні запитання. Мова і стиль статтів досить гарні.

Отаке пристосування редакції до тодішнього селянського світогляду, така близькість до селянських потреб та інтересів, забезпечували виданню успіх; у числі 5. подано оголошення редакції, що вона не може новим передплатникам висилати перші числа, бо вони всі розійшлися.

Але намагаючися стати якнайближче до селянства, редакція не могла звичайно зацікавити кола інтелігенції. Можливо це й не входило в завдання редакції.

2. „Подолія“. З'їзд подільського духовництва в кінці 1905 р. поставив цілком припинити видання „Под. Епарх. Вест.“ і розпочати від р. 1906 видавати окремо—газету й журнал. „Подолія“ і стала за таку газету. Станове (духівницьке) її походження виразне. Багато статтів присвячено становищу духовництва, наприклад: „Коллизии пастырского суда“, „Пастырское самосознание“. Подавано завжди звідомлення про вакантні посади духовництва.

Проте яко газета вона не могла замикатися тільки в сферу інтересів самого лише духовництва. В ній обмірковувано і питання загальні, наприклад: „Интеллигентная женщина в деревне“, „Одна из важнейших задач народных школ“ та ін. У газеті було багато кореспонденцій з різних кутків Поділля. Як і інші газети, „Подолія“ містила також теле-

графні звіти про засідання Державної Ради та Думи, великі телеграми, різні міркування про зовнішню політику; подавала також і бібліографічні замітки. Отож зміст статтів і різних відомостей був різноманітний.

Треба зазначити, що газета містила зрідка статті українською мовою. Між інш. в ч. 140. „Подолія“ за 1906 рік є вірш відомого поета С. Руданського (з редакційною передмовою рос. мов.) під загол. „Каменецкий народный праздник 24 июня по описанию Стеф. Руданского“.

Для характеристики поглядів редакції на розв'язання соціальних проблем неводимо цитату з новорічної статті на 1907 р. під заголовком „Новый год и наше обновление“: „Вера в бога, всем управляющего, наблюдение путей его промышленности, благоговение к его святому закону, внутренняя чистота помыслов и намерений, чистая любовь ко всем, непрестанный труд во славу божію для блага ближних, тщательное изучение своего дела и обязанностей, подчинение временного вечному, скромное сознание своих недостатков, снисхождение человеческим немощам, мера в слове, твердость в деле, неподкупная честность и безкорыстие—

вот черты истинной мудрости. Да представнут такие мужи престолу царя, да станут на всех ступенях общественного управления“.

Мал. 8.—Головніші кам'янецькі часописи доби 1905–1916 рр.

Доступ до інших частин книги можливий лише зареєстрованим користувачам Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки з використанням послуги електронна доставка документів: <http://ounb.km.ua/poslugi/edd/index.php>